

DOLNOŚLĄSKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTEKÓW
we WROCŁAWIU

50-243 Wrocław
ul. Władysława Łokietka 11
(71) 3436501, 3441449

dwkz@dwkz.pl
BIP <http://wosoz.ibip.wroc.pl/public>

WZN.5150.212.2017.JS

Wrocław, dnia 11 sierpnia 2017 r.

Urząd Miejski Wrocławia
Biuro Rozwoju Wrocławia
ul. Świdnicka 53
50-030 Wrocław

Dotyczy: projektu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia
(sygn. sprawy BRW-DO-PS.6720.2.2017).

W odpowiedzi na pismo Wiceprezydenta Wrocławia Pana Adama Grehla, działającego w upoważnieniu Prezydenta Wrocławia, z dnia 12.07.2017 r. (wpłynęło dnia 17.07.2017 r.) w sprawie opinii dotyczącej projektu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia, uprzejmie informuję, że projekt ten w zakresie dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego nie znajduje akceptacji organu konserwatorskiego. Proszę o przyjęcie poniższych uwag, które w znacznej większości zostały już przekazane na dotychczasowych etapach opiniowania projektu Studium, w korespondencji oraz podczas licznych konsultacji przedstawicieli Biura Rozwoju Wrocławia i Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu. Ich uwzględnienie jest konieczne w celu zapewnienia właściwych zapisów Studium w zakresie ochrony zabytków, zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: DzU z 2014 r. poz. 1446, ze zmianami).

I. Wskazania ogólne

1. Proszę zapisać postulat konieczności opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru zespołu wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO wraz ze strefą buforową oraz dla historycznych obszarów urbanistycznych i zespołów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazuje co prawda jedynie na wymóg sporządzenia planu dla

obszarów parków kulturowych, jednak doświadczenia związane z uzgadnianiem inwestycji na ww. obszarach urbanistycznych i w zespołach budowlanych wskazują na potrzebę objęcia ich kompleksową polityką zagospodarowania przestrzennego w celu zachowania wartości zabytkowych. Zespół Hali Stulecia ze względu na rangę prawnej ochrony konserwatorskiej również powinien zostać objęty planem miejscowym.

2. W związku z tym, że mimo ustawowego obowiązku obszar parku kulturowego Stare Miasto nadal nie został objęty miejscowym planem, wydaje się konieczne podkreślenie w Studium konieczności jego opracowania. Zgodnie z art. 16 pkt 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.
3. Oprócz wymienionych form ochrony zabytków (pomnik historii, park kulturowy, obszary, zespoły, obiekty, stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków, strefy ochrony konserwatorskiej w planach miejscowych) proszę wskazać obszary, zespoły i obiekty ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. Są one objęte formą ochrony określoną w art. 7 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Chronią je ustalenia w planie miejscowym, a w przypadku braku planu ustalenia w decyzjach o warunkach zabudowy, o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego itd.
4. Wskazując dokumenty wpisujące obiekty (w tym przypadku grodziska) do rejestru zabytków proszę stosować zapis: grodzisko wpisane do rejestru pod nr. ... decyzją z dnia ...
5. W planach miejscowych oprócz obszarów i zespołów urbanistycznych wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji zabytków proszę uwzględnić zespoły budowlane, w szczególności przemysłowe, militarne, kolejowe itd.
6. Odnośnie punktu dotyczącego ochrony historycznych parków i ogrodów wpisanych do rejestru zabytków należy zauważyć, że na terenie Wrocławia brak ogródków działkowych wpisanych jednostkowo do rejestru.
7. „W zakresie ochrony wartości kulturowych pojedynczych obiektów i zespołów obiektów wpisanych do rejestru (...) oraz wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków należy dążyć do: (...) projektowania i montażu zewnętrznych instalacji technicznych z uwzględnieniem historycznych wartości obiektów”. – Należy dążyć do uwzględniania wartości zabytkowych w pracach projektowych, budowlanych, modernizacyjnych i adaptacyjnych zarówno przy obiektach (zespółach) wpisanych do rejestru jak i ujętych w ewidencji. W przypadku zabytków wpisanych do rejestru należy eliminować możliwość montażu instalacji i urządzeń na zewnątrz.
8. Proszę oznaczyć literami (A, B) strefy ochrony konserwatorskiej w tekście i na rysunkach Studium. Systematyka ta jest zgodna z obowiązującymi standardami stosowanymi od początku lat 80-tych XX wieku. Autorzy „Wniosków w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków do projektów studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania

przestrzennego gmin i projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – Propozycji formy i zapisu wniosków” (Kurier Konserwatorski 2009, Nr 4) rekomendują odstąpienie od zasady nazywania stref literami (A, B), jako narzędzia wartościującego, i stosowanie nazw opisowych. Nie wspomina natomiast o określaniu stref liczbami (I, II) – co zostało wprowadzone w przedmiotowym projekcie Studium, a co zdaniem organu konserwatorskiego jeszcze silniej podkreśla hierarchiczne zróżnicowanie stref. Organ konserwatorski prosi zatem o nazywanie stref za pomocą liter, jak dotychczas standardowy czyniono, oraz opisu (np. strefa A ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego).

9. Należy rozważyć rezygnację z wyodrębniania trzeciej strefy (wybranych elementów układu urbanistycznego) i włączenie dotyczących niej zapisów do strefy drugiej (B). W trzeciej (drugiej?) strefie ochroną należy objąć nie tylko zespoły koszar, ale ogólnie wskazać zespoły budowlane powiązane funkcjonalnie, przestrzennie, historycznie lub stylistycznie (np. zespoły szpitalne). Wątpliwości budzą kryteria wartościowania, jakie zostały przyjęte podczas wyznaczania trzeciej strefy ochrony konserwatorskiej, którą „obejmuje się obszary, w których zachowały się zręby historycznego układu urbanistycznego przy jego niewielkim nasyceniu przedwojenną zabudową, niepoddaną przekształceniom”. Na rysunku nr 12 do tej strefy zakwalifikowano m.in. osiedle Muchobór Mały, część Krzyków, Brochowa itd. Granice obszarów w strefie trzeciej wyznaczono niezależnie od granic obszarów ujętych w obu ewidencjach.
10. W strefie ochrony ekspozycji Starego Miasta zaleca się zachowanie i ochronę sylwety części miasta, której kompozycyjnymi kulminacjami są wszystkie zabytkowe dominanty – bez wskazania jedynie na wieże kościelne – oraz zachowanie i ekspozycję obiektów zabytkowych (...).
11. W strefie ochrony historycznych założeń zielonych należy objąć ochroną promenadę, z warunkiem podjęcia jej rewaloryzacji wraz z historycznymi elementami towarzyszącymi (pomniki, mała architektura), oraz przedogródki jako charakterystyczny element historycznych osiedli, np. Biskupin, Sępolno czy Oporów.
12. W strefie ochrony historycznej zabudowy należy uwzględnić dzieła, zespoły i obiekty militarne. Na obszarach objętych tą strefą zaleca się utrzymanie w miarę możliwości funkcji historycznej lub z nią związanej.
13. Wnioskuje się rezygnację z zamieszczania w Studium listy dóbr kultury współczesnej jako wskazanych do objęcia ochroną konserwatorską. Szczegółowo do tej kwestii odnosi się pkt III niniejszej opinii.

II. Uwagi w zakresie ochrony zabytków archeologicznych

1. Rysunek nr 3 musi zawierać uwarunkowania i oznaczenia w zakresie ochrony zabytków

archeologicznych określone na rysunku nr 12. Na rysunku nr 3 nie zostały wprowadzone zmiany wypracowane podczas rozmów w trybie roboczym.

2. Stanowiska archeologiczne zgodnie z ustaleniami roboczymi mają być w sposób logiczny ponumerowane. Na rysunku nr 3 należy wprowadzić oznaczenia stref ochrony stanowisk archeologicznych, analogicznie do rysunku nr 12.
3. Na rysunku nr 12 należy uwzględnić strefę ekspozycji wyznaczoną dla grodzisk w Parku Żłotnickim, grodziska w Parku Sołtysowickim, na Osobowicach – Szańce Szwedzkie. Strefy ekspozycji dla grodzisk należy wprowadzić na rysunku nr 3.
4. Na rysunku nr 3 należy wykreślić stanowisko archeologiczne przy ul. Mieroszowskiej (nie ma karty i jest stanowiskiem niepotwierdzonym) oraz stanowisko przy Bulwarze Ikara (w trakcie całkowitego zainwestowania), a także skorygować zasięg stanowiska przy ul. Karkonoskiej-Jeździeckiej (w znacznym stopniu przebadane).
5. Należy skorygować zapis odnoszący się do zabytków archeologicznych w punkcie 10.3 Studium: Polityka ogólna dotycząca ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Na stronie 209 w podpunkcie 8 w miejsce:

„W strefie ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych W:

- ochronie i ekspozycji podlegają: relikty architektury...”

należy wprowadzić zapis:

„W strefie ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych W:

- ochronie i ekspozycji podlegają: relikty zabytkowej architektury...”

i dalej należy uwzględnić zapis: Sposób ekspozycji określa właściwy konserwator zabytków.

III. Lista dóbr kultury współczesnej

Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków negatywnie opiniuje listę dóbr kultury współczesnej – tak wprowadzenie jej do zapisów Studium we fragmentach dotyczących uwarunkowań wartości kulturowych oraz polityki dziedzictwa kulturowego, jak i jej treść – zaproponowanych do ujęcia ochroną konserwatorską w ustaleniach Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia. Nieformalnie określona, ale funkcjonująca w doktrynie i praktyce cezura czasowa dotycząca ochrony zabytków, wskazująca jako datę graniczną 1945 r., w dotychczasowej działalności służb konserwatorskich przekraczana była w wyjątkowych sytuacjach i dotyczyła wyjątkowych, specyficznych obiektów. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego co do zasady nie posiada co prawda statusu obowiązującego prawa; z przepisów szczególnych wynika jednak jasno, że opracowywany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego musi opierać się i musi być zgodny z ustaleniami studium. Wprowadzenie więc do studium listy dóbr kultury współczesnej w zaproponowanej formie oznacza *de facto*, iż lista ta

docelowo nabierze charakteru obowiązującego prawa, ustalającego ochronę konserwatorską obiektów na niej ujętych.

Z tych względów, jak też ze względów wskazanych poniżej, organ konserwatorski negatywnie opiniuje zaproponowaną listę i propozycję jej umieszczenia w Studium jako jednego z narzędzi sprawowania polityki dziedzictwa kulturowego.

1. Pozostając świadomym ogromnego nasycenia Dolnego Śląska substancją zabytkową, nie tylko posiadającą ponadregionalne, europejskie wartości, ale i specyficzną wartość regionalną, nie można pominąć faktu braku ogólnokrajowego rozpoznania wartości obiektów powstałych po 1945 roku. Dopiero tego typu rozpoznanie pozwoli na precyzyjne określenie wartości poszczególnych obiektów w szerszym, nie tylko lokalnym kontekście, i ustalenie odpowiedniej, zgodnej z ogólnymi standardami, formy ochrony dla każdego z nich.
2. Nie można zapominać o specyfice obiektów powstałych po 1945 r., zwłaszcza przytłaczającej większości obiektów znajdujących się w polu zainteresowania organów ochrony zabytków. Abstrahując od form specyficznych (np. pola bitew, nazwy geograficzne), niemal wszystkie przedmioty ochrony konserwatorskiej posiadają zabytkową strukturę, która sama w sobie – ze względu na historyczny walor autentyczności – stanowi formę zabytku podlegającą ochronie; wskazać można przykładowe elementy, takie jak historyczne cegły, spoiny i zaprawy murarskie, rodzaje tynków, oszkleń itp. Powyższe wskazuje na ważki w ochronie konserwatorskiej aspekt autentyczności. W stosunku do omawianych obiektów nie jest on w sensie konserwatorskim ustalony. W większości przypadków istnieją i są dostępne oryginalne projekty obiektów, co prowadzić może do ich powtórnego wykorzystania i całościowego remontu obiektu – aż do wymiany substancji w całości (wymiana konstrukcji stalowej na analogiczną, struktury ścian nośnych, przegród itd. na analogiczne, itd.). Z drugiej strony nie można ukrywać, że wiele z zaproponowanych obiektów poddanych zostało w różnych okresach znaczącym przekształceniom, w istotny sposób zniekształcających ich oryginalną strukturę (np. przebudowy przedszkoli, wzmocnienie struktury tzw. Trzonolinowca, samowolne często przebudowy wewnątrz większości obiektów mieszkalnych, termomodernizacja Domu Nauczyciela, przyszłościowo – ewentualny remont Mostu Pokoju, który bezwzględnie związany będzie z wymianą całości jego konstrukcji z racji jej istniejących wad, itp.) – w odniesieniu do obiektów objętych ochroną konserwatorską oznaczałoby to konieczność zdjęcia ochrony ze względu na utratę waloru autentyczności.

Organ konserwatorski z podniesionych powyżej względów nie widzi możliwości ujęcia w zakresie swojej kompetencji tego typu obiektów. Wśród obiektów powstałych po 1945 r. spotkać można ponadto zespoły zaprojektowane jako powtarzalne, wzniezione według jednego schematu (np. przedszkola czy szkoły z lat 60-tych XX w.); niezrozumiałym jest więc, dlaczego lista obejmuje wybiórczo jedynie kilka z nich, poddane zresztą znaczącym przekształceniom w ostatnim czasie. Jest to zresztą ogólny zarzut wobec listy – trudno nie

odnieć wrażenia, że jest to zbiór wybiórczy, oparty na trudnych do sklasyfikowania kryteriach (jeśli Szkoła Podstawowa nr 84 przy ul. Ł. Górnickiego, to dlaczego nie Szkoła nr 108 przy ul. Bolesława Chrobrego 3 lub Szkoła nr 82 przy ul. Blacharskiej 13; jeśli Most Rędziński, to dlaczego nie zespół Mostów Jagiellońskich jako dydaktyczny wręcz przykład rozwoju myśli inżynierskiej; itd.). Z drugiej strony zaś – idąc tym tropem skonstatować można, że formuła listy może nabrać statusu zbioru nieskończonego.

W przypadku historycznych obszarów i zespołów standardem jest, że studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz planów miejscowych poprzedzone jest etapem studialnym, gdy dokonuje się rozpoznania zasobu zabytkowego, jego wartościowania i wydaje się wytyczne konserwatorskie do działań planistycznych i konserwatorskich. Per analogiam – wprowadzenie w Studium listy dóbr kultury współczesnej powinno zostać poprzedzone opracowaniem studialnym stworzonym w kontekście ich ewentualnego objęcia ochroną (w Studium, a w konsekwencji w prawie miejscowym). Opracowanie takie winno zawierać opis zasobu, wartościowanie z punktu widzenia historii sztuki i architektury, kryteria uznania obiektów za zgodne zachowania. Wynik opracowania powinna stanowić przemyślana, zweryfikowana lista zespołów i obiektów wraz z wytycznymi dotyczącymi przedmiotu i zakresu ochrony, które to wytyczne posłużyłyby do formułowania zapisów w planach miejscowych.

3. Odrębnym, niezwykle istotnym aspektem w omawianej kwestii pozostaje problematyka odbudowy i rewitalizacji historycznego układu urbanistycznego Wrocławia. Duża część obiektów ujętych w liście, zlokalizowanych w obszarze tego układu, stanowi w nim elementy obce; w doktrynie konserwatorskiej określane są one jako dysharmonizujące w odniesieniu do jego oryginalnej struktury. Przy przyjęciu opcji rewitalizacji tkanki miejskiej, obejmującej odtworzenie parcelacji, przebiegu traktów, podziałów, linii zabudowy, gabarytów i wysokości zabudowy, a może także form architektonicznych, mamy do czynienia z ewidentnym konfliktem pomiędzy zaproponowaną formą ochrony a priorytetami polityki konserwatorskiej w układzie urbanistycznym. Objęcie ochroną konserwatorską zaproponowanych obiektów spowoduje ich utrwalenie w tkance miejskiej i uniemożliwi prawidłowe pod względem konserwatorskim odtworzenie historycznego układu, zgodnie z jego historyczną strukturą.
4. W świetle powyższego organ konserwatorski podkreśla brak zasadności obejmowania ochroną konserwatorską obiektów zaproponowanych w liście. Do przedstawionych powyżej wątpliwości dodać należy, że w większości obiekty te nie spełniają warunków wskazanych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, kwalifikujących je do objęcia wzmożonym rygiem ochrony prawnej – głównie poprzez brak odpowiedniego dystansu czasowego trudno odnieść się do ich wartości artystycznych, historycznych czy naukowych. W opinii organu konserwatorskiego wystarczające do ochrony obiektów współczesnych w tym przypadku wydają się narzędzia w postaci np. praw autorskich do dzieła.

5. Ostatnią podnoszoną jest kwestia formalna. Wbrew przyjętym założeniom na liście obiektów i zespołów wskazanych do ochrony jako dobra kultury współczesnej figurują obiekty już objęte ochroną konserwatorską na podstawie wpisu do rejestru (np. klasztor bernardynów, ob. Muzeum Architektury) lub ujęcia w gminnej ewidencji zabytków (np. tzw. Trzonolinowiec, dom atrialny przy ul. Akacjowej 13c czy wspomniane Muzeum Architektury). Ponadto weryfikacji wymagają dane adresowe obiektów, nie zawsze zgodne ze stanem faktycznym.

Zastępca Dolnośląskiego
wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
wrocław
mgr Daniel Gibski

Otrzymuje listem poleconym:

1. Wiceprezydent Wrocławia
2. Urząd Miejski Wrocławia, Biuro Rozwoju Wrocławia

Do wiadomości:

3. a/a Wrocław – Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

DG-AZ-JS

